

החודש הזה: מרחשון

לימוד ועיון על חודש חשוון. מעובד ע"פ מאמריו של הרב ש' קליין. "המודיע" חשוון תשס"ג.

א. הימים שאחרי "ירח האיתנים"

חודש תשרי על חגיו ומועדיו – הימים הנוראים והטובים, חלף עבר ובאנו אל ימי החולין. ימי חולין אלו – עדין רישומים של הימים הטובים נכר בהם.

בספה"ק צמח צדיק (מהרה"ק רבי מנדל מויז'ניץ זי"ע) הביא מה ששמע מחותנו הרה"ק ר' ישראל מריז'ין זי"ע טעם על קריאת שם החודש "מרחשון" כי אחרי החדשים אלול ותשרי שנעוץ סוף השנה בתחילתה, שכל בית ישראל ואפ"י הדיוטים שבהם עסוקים בעבודת ה' באהבה ויראה, לזאת בא אחריהם חודש מרחשון שהוא מלשון מרחשין שפוותייהו (חגיגה ג,א) והיינו משירות ותשבחות של אלו השני חדשים ונשאר רושם לטובה. משל למה הדבר דומה לאדם היוצא מבית הכנסת אחר תפלתו, ועדיין ממלל בזמירות ובפיוטים דנגרר בתר רישא ממה שהתחיל בהיותו בבית הכנסת, וכמו"כ אחרי חדשים גדושים כאלו בתורה ותפלה שפוותיו מרחשון כאילו מעצמן באלו הדברים אחרי שנתרגל בזה כ"כ.

הסבירו: על איזה קשר בין חודש החגים לימים שאחריו מרמז שם החודש?

עלינו לדעת – אצל האיש הירא את ה' הימים הנוראים אינם מסתיימים ואינם עוברים וכלים מי שהשכיל – לקח מהם מטען של קבלות טובות ורגשי קדש שילוו אותו במשך כל השנה.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה עליך להוסיף לנו מועדות וכו' אמר להם הקב"ה, חייכם איני מחזיר ימים טובים מכם, אלא אני מוסיף לכם מועדות שתשמחו בהם וכו'. (במדב"ר כ"א, כ"ג)

הסביר מהרי"ד מבעלזא את דברי המדרש:

בשעה שבני ישראל יוצאים מהימים הנוראים ועושים לעצמם חשבון מכל הקנינים שרכשו בימים נעלים אלו – התעלות בקדושה וטהרה וזיכוך מכל לכלוך וסיג ופגם, שזכו להם במשך כל החודש – הם באים לפני הקב"ה בבקשה: "עליך להוסיף לנו מועדות" פירוש, תן לנו כח ועוז שנזכה להמשיך את קדושות הימים הטובים, שיתוספו וילוו אותנו בכל ימות השנה. ועל זה אמר להם הקב"ה, חייכם שאיני מגרע מכם, – אכן לא אחזיר מכם את אורם וקדושתם של היו"ט כבקשתכם. אלא המועדות יוסיפו ויאירו לכם.

אין ספק שככל שהאדם קרוב למקור הקדושה – אורה מפעם בו ביותר. זו מעלתם של ימי חשון, הבאים מיד לאחר הימים הנוראים, וחובה עלינו לנצל את המעלה הזו.

"אחר החג וחדש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי היא תחילת השנה וסימנא טבא לכל השנה היות כי קרוב לעשי"ת צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפני ח"ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבוד ה' – לא לרצון יהיה ח"ו. ולכן אדרבה, יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ כגבור בעסק התורה והמצוה כיד ה' הטובה עליו (מורה באצבע להחיד"א)

ב. תעניות בה"ב – תחת רישומם של הימים הנוראים

עיינו בספר התודעה עמוד קנ"ו: מהם תעניות בה"ב? _____
מדוע נתקנו? _____
מדוע דוק בימים ב' וה'? _____

"יספת לגוי" (ישעי' כ"ו, ט"ו) – לאומות העולם. אם אתה מרבה להם ימים טובים, אוכלין ושותין ופוחזין, נכנסין לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות ומכעיסין אותך בדבריהם ובמעשיהם.
אבל ישראל אינם כן. אתה נותן להם ימים טובים הרי אוכלים ושותים ושמחים ונכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומרבים בתפלות (ילקוט שמעוני)

ג. שמות החודש

1. החודש השמיני

העתיקו מן הפסוקים וציינו מהו המאורע שארע בחודש חשון ונזכר בהם:

"השמיני" למה? _____
מלכים א', ו' ל"ח _____
מלכים א', י"ב ל"ו _____
זכריה, א'א' _____
דבה"י א', כ"ז י"א _____

2. ירח בול

מלכים א', ו' ל"ח: _____
מהו "הבית" שבניתו כלתה בחודש זה? _____
מדוע מכונה החדש כך? הביאו מספר טעמים מספר התודעה (עמוד קנ"ו)

_____*

3. מרחשון

השם המקובל של החודש הוא חשון, ויש מוסיפים מרחשון. מקורו של שם זה:

"אמר רבי חנינא שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה "בירח האיתנים" – שבו נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות. בראשונה "בירח בול" - שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות, שבו בוללים לבהמה מתוך הבית.

בראשונה - "בירה זיו" שבו זיו של עולם, הצמחים ניכרים והאילנות ניכרים. מכאן והילך – ויהי בחודש ניסן שנת עשרים, ויהי בחודש כסלו שנת עשרים, בחודש העשירי הוא חודש טבת (ירושלמי, ר"ה א' ב').".

ומשמעותו -

אם כי שמות החודשים אינם בלשון עברי, אלא לשון בבלית, מצאו חכמי הדורות מקום ליתן רמז גם לשם הבבלי על פי התורה ופסוקיה. מפרשי תיבות מצאו, כי המילה "מרחשון" מתחלקת לשנים: מר- חשון. החלק הראשון "מר" פירושו "טפה" ובא מן הפסוק "הן גויים כמר מדלי . . .". החלק השני, "חשון" נובע מהמילה "חשרת" – שזובנו אוסף טפות המים המצטברין בעננים, לפני ירידתן ארצה בצורת גשם. ככתוב: "וישת חשך סביבותיו סכות חשרת מים, עבי שחקים"

מגדולי ישראל בספריהם נדרשו עוד לבאר את שם החודש, וביותר את ההקדמה "מר" שנוספה לו.

* בשפה הבבלית פרושן של המילים **מרח שון** הוא החודש השמיני

* מלשון הביטוי בגמרא **מרחשין שפוותיהו** (חגיגה ג.)- מרחשות שפתותיהם- לאחר חדשי אלול ותשרי שבהם כל ישראל, אפילו הפשוטים, עסקים בעבודת ה' באהבה וביראה, עדיין נשאר לטובה הרושם של חודשים אלו, השפתיים כאילו מרחשות מעצמן את דברי התורה והתפילה.

* כיון שבחודש זה אין שום תאריך מיוחד וחגיגי (בל" ההלכתית: יומא דפגרא") הוא מכונה **מרחשון**.

ד. מזל החודש – עקרב

ע"פ המקורות יש לכל חודש מזל. המזל הוא קבוצת כוכבים הנראית ליד השמש בעת הזריחה. היות שהשמש נעה במסלול שנתי קבוע ע"פ השמים, מתחלפות קבוצות הכוכבים הנראות מעבר לה, ובכל חודש נראית ביותר קבוצה אחרת. כדי לזהות את הקבוצות חברו הקדמונים את הכוכבים שבקבוצה בקוים דמיוניים וכך קבלו צורות של טלה, מאזנים וכד'. למרות שהציור - "המזל" – אינו אלא סימן חיצוני, מסתבר ע"פ המקורות שלדמויות אלו יש גם משמעות פנימית וקשר לחודש ולזמן בו הן מופיעות וגם השפעה על מה שקורה בזמן זה. (למשל: לפי השפעת המזל השווה ברקיע בעת לידת האדם, יהיה טבעו ומזגו של האדם – שבת קמ"ט).

מזלו של חודש חשון הוא עקרב, ומסתבר שיש קשר בין מה שמסמל העקרב וחודש חשון.

1. עקרב – צמא למים

העקרב המצוי בד"כ במדבריות ובמקומות צחיחים וצמא למים מסמל את הצמאון הכביר למים שבו נתון העולם כולו – החי הצומח והדומם בימי חשון, הימים שלפני ירידת הגשמים כרמז לכך, אפשר לראות בדברי המדרש "וישלכו אותו הבורה והבור ריק אין בו מים" – מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. – יתר על כן, כשם שהגשם בא במצותו של הקב"ה, כך העקרב הינו שליחו של מקום: "אמר להם הקב"ה לנביאים מה אתם סוברים אם אין אתם הולכים בשליחותי וכי אין לי שליח? ויתרון ארץ בכל" – בכל אני עושה שליחותי, אפילו ע"י נחש, אפילו ע"י עקרב, אפילו ע"י צפרדע" (שמ"ר י')

2. עקרב – סמל לפרק בהיסטוריה של עמ"י

חז"ל ראו בעקרב את דמותה של מלכות יון. "נחש שרף ועקרב" – נחש זו בבל, שרף – זו מדי ועקרב זו יון" (ב"ר מ"ד) ואכן, חודש מרחשון היה החודש האחרון לשעבוד ישראל מידי יון שהרי בחנוכה החל בחודש כסלו פרקו החשמונאים את עולה של יון.

ה. חשון – חודש של ירידת גשמים

כפי שראינו מרמז שמו של החודש "מרחשון" על הגשם, שכן הגשם הראשון יורד בד"כ בחודש זה, "ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש" (דברים י"א י"ז) עיינו בבאור "דעת זקנים מבעלי התוספות" למילה "יורה" _____ וגם בתרגום יונתן בן עוזיאל _____ בשניהם קשור היורה דוקא לחדש חשון. וכיון שזמנו של היורה בחודש חשון, מתחילים לבקש על הגשם בחודש זה מתי? _____ ואם לא החל לרדת – יחידי סגולה מתענים. עיינו בספר התודעה עמוד קס"א. ממתי מתענים היחידים על כך שהגשם אינו יורד? _____

ו. מאורעות שקרו בחודש חשון

חודש זה היה בתולדות עם ישראל חודש מועד לפורענות. "כל הגזרות אשר מתחדשות על (שונאי) ישראל מן המלכויות וכן נתינת המיסים וארנוניות התחלתן תמיד מן מרחשון... והטעם שבחודש הזה היתה המרידה במלכות בית דוד כדאיתא במלכים "וימליכו את ירבעם ויעש ירבעם את החג בחודש השמיני" על כן גזירת המלכויות במרחשון" (בני יששכר) מהי הפורענות בשלה נגזרות עד היום גזרות על "שונאי ישראל" (בלשון סגי נהור)? _____

בין המאורעות שארעו בחודש זה:

* המבול (כנ"ל)

* פטירתן של האמהות שרה ורחל

* נ"נ מלך בבל שחט את בני צדקיהו לעיניו, עיוור את צדקיהו והביאו לבבל אסור בנחושתיים.

וגם במאורעות הדורות האחרונים: ליל ט"ז בחשון תרצ"ט היה עבור יהודי גרמניה "ליל הבדולח". בלילה זה פרעו הנאצים ביהודי גרמניה ואוסטריה, שדדו בתים ובתי עסק יהודיים ובעיקר הציתו והרסו מאות בתי כנסת. יהודים רבים נעצרו ונשלחו למחנות ריכוז, ליל הבדולח משמש כאחת מנקודות הפתיחה של הגזרה הנוראה שהחריבה את יהדות אירופה – השואה.

ז. בית המקדש השלישי יבנה בחודש חשון בב"א

"משנעשה הבית בירה בול נעשה נעול י"ב חודש, והיו הכל ממלמלים על שלמה . . . והקב"ה חשב לערב שמחת בית המקדש בחודש שנולד בו אברהם . . . וכן אתה מוצא במלאכת המשכן, א"ר חנינא בכ"ה בכסלו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן . . . והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולד בו יצחק . . . ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה המשכן בחודש שנולד בו יצחק . . . ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה, אמר הקב"ה עלי לשלם מה שלם לו הקב"ה הנוכת בית חשמונאי וכן מרחשון עתיד הקב"ה לשלם לו" (ילקוט שמעוני קפ"ד)

במה עתיד הקב"ה לשלם לו? מובא בספרים שבבנין בית המקדש השלישי.

ה"בני יששכר" מבאר, שדוקא מפני שבחודש זה מרדו ישראל במלכות בית דוד – בו תתחדש עליהם מלכותו.
"בנין הבית לעתיד, במהרה בימינו שיהיה ע"י משיח צדקנו הבא מן דוד, יהיה חנוכו במרחשון, שאז פגמו ישראל
ואמרו אין לנו חלק בדוד. . . . הנה בו בחודש יהיה התקון ויתוקן העולם במלכות. הנה יבקשו את ה' אלוקיהם ואת
דוד מלכם ב"ב אמן"

הוא גם מצא סימוכין בדרך הרמז והגמטריא לצרופם של מזל החודש – עקרב והמאורע לעתיד לבוא של החודש –
חנוכת בית המקדש השלישי: "עקרב" עקר – (בית) רמז, עיקר בית המקווה יהיה בחודש זה חנוכו. ועוד: עקרב
בגימטריא דוד משיח (372), אשר בחודש מרחשון, יהיה התקון אשר פגמו ישראל באומרם אין לנו חלק בדוד".